

SVET
NAPOL PO
MIKIJEVO
str. 3

“ČLOVEK NAJ
SE NA BOGA
VÜPA”
str. 6

Porabje

ČASOPIS ZVEZE SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 4. aprila 1996 • Leto VI, št. 7

DVA FALATA PA PAU

“Ste vidli pa čuli zdaj tau? Človek je tak! Baukse čaka, vse uše pride,” tak se je čemerila “čistilka Aran-ka” na konci špile na Gore-njom Seniki. Vüpamo, ka tisti, steri so prišli 31. marciuša v kulturni daum, gde se je notapokazala Gledališka držina NINDRIK INDRIK, so nej tak mislili.

V Porabji, po slovenstji vasnica, so v 60-i lejtaj skurok v vsakoj vesi meli gledališko skupino (színját-szócsoport). Istina, ka so te skupine največkrat v vog-rskoj rejči špilale. Da bi se v našoj domanjoj sloven-skoj rejči tó dalo špilati, je najprvin na pamet prišlo školniki Kareli Krajcari v Števanovcaj. On je v svojoj rojstnoj vesi vtjüppobrau dosta prpovejsti. Dola je napiso šege pa navade, or-ganizéjro mladino pa so te notapokazali, kak se je in-da svejta gostúvanje slúžilo.

Tau, ka je naša sloven-ska rejč tó valaun za tau, ka go na odri (színpadon) po-kažemo pa gučimo, je naj-bole zagovarjo **Milivoj Mi-ki Roš** iz Murske Sobote. Tau je postavo za pogoj (feltétel), gda je začno včiti mlajše, lutkare na seniški šauli. Tak so se rodile takše igre kak “Da se ptički že-nijo”, “Mlinarova pravljica” ptt.

V Porabji so pa večkrat brodili že na tau, ka bi trbelo organizéjratí odraslo (felnyótt) dramsko skupino tó. Pred trejmi lejtí je par žensk na G. Seniki notpo-kazalo “Pesem od pet pi-jani bab”. Idejo za tau je dala Vera Gašpar. Ravno v tistom časi so se dijaki gimnazije v Monoštri nav-čili eno igro. Pri bejdvej skupini je bijo dominantni dzejik slovenstji dialekt,



steroga gučimo pri nas. Tau je pa skurok vse, ka se v zadnji petnajsti lejtaj godilo po porabski odraj, če ne štemo tisto, gda so prišli k nam špilati iz Slo-venije.

Zatok je Zveza Sloven-cev tak mislila, ka je zdaj že rejsan čas, ka se gorapo-stavi pa začne delati odr-asla skupina.

Ka je k toma trbelo? Naj-prva človek, steri de je včiu, vodo, njim pomagó. Njega smo brž najšli. Vejpa sto drugi bi tau leko biu kak g. Roš, steroga v cejlom Porabji poznajo samo za Mikija. Od drudjin je trbelo par takšni lidi, steri ne šanjativajo nej časa, nej trüda, steri iz srca špilajo. Gde so se oni najšli? **Eva Časar** na G. Seniki, **Ildiko Antal** v Slovenskoj vesi, **Klara Fodor**, **Aran-ka Schwarcz** pa **Zoltan Majcan** v Monoštri, **Jozef Kürnjek** pa v Števanov-caj.

Od tretjin se je postavilo pitanje, ka naj špilajo, sto za nji napiše tekste. Za tau delo so “naratali” **Ferija Lainščka**, steroga pozna-te po knjigaj Srebrni brejg. Tak je on napiso dva falata, dveje enodejanki (Kak se štirde leko štirikrat spara-jo? Kak sta mauž pa žena fotiva mejla?). Pau falata so si pa sami vcuizmislili, tak se zdaj ta predstava zove: Dva falata pa pau.

Zakoj so pa oni Gleda-liška držina NINDRIK IND-RIK? Držina bi leko rejsan bili, vej so pa telko dosta vtjüp bili kak kakšna redna držina. NINDRIK INDRIK si pa dja tak tomačim, ka bi si vsi želeli, ka bi se indrik tó začnilo nika goditi. Najprvin pa v naši duši.

Marijana Sukič

POŠTAŠ NAM JE PARNESO • POŠTAŠ NAM JE PARNESO GVÜŠNO, KA JE GLEDALO KRIJVO?

Gospod F. Mukič prevača ostro kritizira oddajo DUNA televizije od situaciji našoga maternoga jezika. Tej reporterje (edna reporterka pa eden kameraman) z "velkoga-velkoga vāša" sta nikoga nej rātala, ka bi goučo, samo pijtala sta. Pokāzani tjejp je zavolē temen, da pa tau je nej njigva napaka. G.M. se leko kakkoli fejs špota z števanosvkoga dūhovnika, z slovendstji lūdi, resnica resnica ostāne. Baugše bi bilau poslūniti, ka lūdstvo štje prajti.

Sto je što "Slovenski kolar" 1995-oga leta, leko vidi, kak se taužio eštje člani predsedstva "Zveza Slovencev" tū:

"... Najoprvin bi za zātōk tau držāla za potrebno, da bi najšli nikši sistem za tau, da bi na porabsko narečje, na našo slovensčino bola pazili. Ne smejmo dopistiti, da bi se tē gezik zgūbo, ka če ja, te več nas tū nede..."

"...mena se ne vidi kak slovensčino včijo v osnovni šaulaj. Kak starš moram povedati, ka je tau nej dobro, ka deca našoga narečja v šaulaj več ne čūje. Za tau bi nikšo drugo prakso mogli vōnajtī. Če se tau ne zgodi, tak mislim, ka se porabski Slovenci zdjibimo..."

"...Kak tadale? Dja sam školnik, pa itak moram povedati, ka našo deco že dugo, dugo lejt lagvo včimo slovenski jezik. Nikak bi tau mogli dosegniti, da bi se mali, steri pridejo v šaulo, včili našo porabsčino. Naprej pa se leko vsakši navči knjižno slovensčino. Nikak je gnešnji sistem nej dober..."

Tē rejči potrdi Inštitut GALLUP na Vogrskom, gda z znanostnami metodami vōpokāže, ka 53 % slovendcov ležje gučij slovendstji, kak vogrstji, da pa samo 13 % je tākši, steri bole znājo šteti-pijsati po slovenskom kak po vogrskom. Z drūdijmi rejčami leko prāvimo, ka so se slovendje domā tak-kak navčili goučati svoj materin dzejik, da pa šaula je nej mogla njē navčiti zavolē šteti pa pijsati. Na žalost eto razmerje (arāny) je nad mlādimi nājlagvejšo (36 pa 4 procentov).

Cūdivam se, ka G.M. tak pijsē od mene, či bi me nej pozno. Dobro more vedati, ka sam nej lingvist. Nikdar

nikoma sam nej pravo tākšo, tej reporterom tū nej. Da pa dja tū ne morem glēdati, kak strašno naša materna rejč na nikoj dē, kak go nijsterni na nikoj pistijo pa dejvajo!

Mij se ne smejmo prej z našim materim dzejikom sprāvlati, ka tau je univerzitetni profesorov, pa akadēmikov delo. Stāra nauta, poznana nauta. Da pa do etoga mao smo samo tākše profesore spoznali, kak ednoga cajta človek, steri gda je odprvim žirāfa zagledno, je skrijō: Tākše stvāri nejga! Ka leko čākam od tistī, steri tajijo našo materno rejč?

Na žalost, zdaj 2. januāra je žē 50 lejt bilau, ka je August Pāvel mrao. Njegva definicija od našoga slovenskoga jezika je vrej-dna gnesdēn tū, samo pazljivo go trbej šteti. On čijstvo vōpovej, ka naša rejč je edno vėkšo narečje (indaškoga) slovenskoga jezika, stēro je s a m o s t o j n o grātalo. (Skaus dougi stolejtji.) Nika ne zmejsemo vtjūp, či tak mijslimo ka so gnes tau dvej posebne, žlātne rejči. Ne spādnemo v smrtin grej, gda našo srmāčko, zanjāno rejč obo-gātimo s knjižni slovenski rejčami. Etak se leko pr-bližijo tē dvej rejči pa lūdstvo tū. Drūdje pauti se ne vidiō. Človek ne menjāva svoj materin dzejik, kak spaudjen gvant. Sto ga tak štje ponauviti, ka njegvi fundament razrūjši, ali razrūjšiti pistij, na mūjzgo zij-da!

Književni slovenski jezik, je več djezero nauvi-latinstji rejč prejkzēo, da je pa zātōk slāvski ostanō!

Tri leta so vōdāli G.M.-a "Madžarsko-slovenski frazeološki slovar". V etim lejpim knigam ednoga srmāčkoga našoga slovenskoga govora ne nājdete, ijtina ka se zavolē razlau-čijo od knjižnine. (Dobro se vidi, ka so tau dvej posebne rejči.) Da pa itak, G.M. bi mogo ijskati nikšo priliko, da bi leko mesto nājšo za naše govore tū. Kak mijsli slūžiti on etak svoj materin dzejik?

Probajmo vtjūpvrtiti nit-jelko prausni, vsakdenēšnji slovenski pa slovendstji govorov:

Biti si kaj v glavo - nika si v glavau zēti; biti v agoniji - na slejdnjom biti; bolniku se blede - betežnik v krijž gučij; daj mi kos kruha - daj

mi falāček krūja; daj mu eno okrog ušes - dāj ma ednoga za vūje; dopolnje-no je - spunjnenō je; gledati v prazno - skauz prstov glēdati; hočem reči - štjēm prajti; kako bi rekel? - kak bi pravo?; kako ste? - kak ste kaj?; kaliti jeklo - kaliti oco; ka sem rekel, sem rekel - ka sam pravo, sam pravo; kdor veliko zine, malo požre - sto dosta lovij, malo zgrābi; le malo je manjkalo, da - nej je dosta trbelo, ka; listati knjigo - knidje obračati; metati denar skozi okno - pejnze vōljūčati na okno; ne čohaj se, kjer te ne srbi - ne škrābaj se, gdē te ne srbij; nova metla dobro pometa - nauva mekla dobro metē; pijan kot dež - pijan kak klabājs; pobirati davke - porcije brati; pogrniti mizi - prstreti stol; pojdi se solit! - idi v zlaudi!; posušeno sadje - kloce; potrkati na vrata - klounckati po dvēraj; praznik - svētek; prebirati fižol - graj prbrerati; prenehati čim - taknjāti kaj; prva vrata levo - prva dvēra na lejvo; seči v žep - v žepko sēgne; skrbi ga, kaj bo - cekne se, ka baude; smrkavec - vozgrijvec; sol-za se mu je utrnila - skoun-zē so ma vūjšle; strjena kri - sēgnjana krv; Sveta trojica - Sveto trojstvo; šiliti svinčnik - ospičiti klabājs; šlo bo - šlau da; ti je mačka kvas pojedla? - tjūri so ti krūj zeli?; vdeti nit v ši-vanko - cvōren (nit) v iglau potēgniti; Velika noč - Vū-zem; Vnebohōd - Krijžavi četrtak; vrag si ga vedi! - vrāg vej!; zadela ga je kap-boži bič (žlak) ga vdāri; zadeti v koga - potekniti se v koga; zasaditi sekiro v tnalō - tapačo v pēn vsejčti; itt..., itt...

Vidauc ete govore, mo-remo se ponižiti pred spau-meneka Augusta Pāvela!

Za toga volo tak mijslim, kakkoli trūdno je, morem tadale delati na našom slovensko-vogrstji rejčnikom.

Anton Talabér

V uredništvo smo dobili eštje edno pismo - istina, ka je tisto bilau vogrsko - v stero nas je g. Talabér proso, ka njegvo pisanje ne smejmo poprāvlati, nej kaj vōpotegniti, nej kaj vcujinapisati. Mi smo se držali toga.

M. Sukič
urednica

Fantomi, mravlje, pajki... odgovarjajo

Fantomi bi radi na znanje dali pisatelju članka "Mravlje, ki so sicer pajki" (Porabje, št.6.), da njihovo mnenje, katero so napisali v 5. številki Porabja, je osebno in isto!

Ne izglasamo eno mnenje enoglasno, ampak isto mnenje soglasno!

Kaj bi bilo, če bi mi, "neizobraženi" učitelji vsi po enem napisali svoje iste, neresnične, neizobražene mnenje, napačno!!!

Kje bi imeli takrat mesto v časopisu tisti članki, ki so za proste ljudi, ki bi radi razumeli vse, kaj je napisano in zakaj?!

Upamo, kadar kdo koga kritizira, ne misli na fantome, zna konkretno, na koga gre. (Mislili smo, da veste, kdo poučujejo na OŠ na Gornjem Seniku in v Števanovci.)

Znamo, da vsaka naša beseda zopet da priliko za kritiziranje. Kdor dela (učī, poje, je član kakšne družbe, itd), tistega lahko kritizirajo.

Kdor ne dela, tistega ne.

Nočemo se boriti z osebo, ki je študiral v Ljubljani več let, ki bi lahko pomagal nam vsen "neizobraženim" (toda ni tako, kot to stori).

Mnogo vprašanj in mnenj bi še imeli, no odgovor znamo, saj vendar tudi mi vsi dobro poznamo našega rojaka, Franceka Mukiča!

PRIPOMBA (za vse, ki kritizirajo)

Precej malo nas je, v zadnji uri smo, da naš jezik ohranimo.

Mislimo, da bi imeli in imamo - namesto razprtije - skupne naloge Vi vsi izobraženi in mi neizobraženi.

Ime in priimek:

Evo
Irena
Benonika
Hedko

Laxar
Filip
Čuh
Dončec

Kogā ste že rekli.

Spremljajte televizijsko oddajo

SLOVENSKI UTRINKI
vsako drugo soboto ob 8.15 na
2. programu madžarske televizije

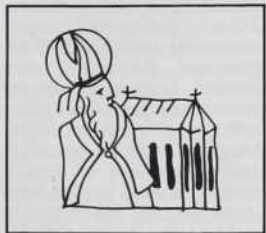
Naslednja oddaja bo
6. aprila 1996

(Ponovitev oddaje naslednji
petek ob 14.10 na 1. programu.)

Inda svejta

APRILSKI SVETNIKI

Najbole imenitni svetniki v aprilu so - Izidor, Hilda, Jurij i Marko.



SVETI IZIDOR - se je naraudo na Španjolskom. Stariške so ma rano mrlji, zato ga je brat dau včiti v samostani (kolostor). Navčo se je latinski, grški pa hebrejski. Viskše knige je prešto, ka so ma v roké prišle. Po šauli je en cajt lüstvo včiuu, gnauk se pa je parbrodo, pa je üšo za puščavnika (remete). Krau ga pa nej njau, pa ga postavo za nadškofa (érsek) v Sevilji. Lüstvo je tistoga ipa preveč razvüzđano bilau, zato je dau šaule zozidati pa lüstvo včiti. Dosta knjig je napiso, pa čüde tó delo. Prva, liki je mrau, je svojo bogastvo razstalo med lüstvom. Svoj lejpi gvant je vö-méno na prausni gvant pa odišo v svojo sarmacko ižo, gde je za štiri gni mrau. - Izidorge majo svoj den 4. aprila.

SVETA HILDA divica je potüvala s svojim ocom v Jeruzalem, gda je 12 lejt stara bila. Oča se je bojo za njau, zato go gornaravno v moški gvant. Po pauti pa je oča na šifti (ladja) mrau, pa svojo čer pa svoje penaze svojma lapci zavüpo. Té lapec pa je vüjšo v prvom pristanišči (kikötö). V pojba oblečeno deklo je en dober človek v Jeruzalem sprevedo, gde je ostala eno leto. Od tistec go pa sto en dühovnik domau - v Köln - sprevediti, šteri je tó mislo, ka je pojep. Po pauti so v en lejs prišli,

gde so enga tihinca srečali. Té tihinec je "pojbi" en žakeu v roké dau, naj ga skrb má. Te so pa prišli žandarge, pa so ga steli gorobesti. Sprva se je mogla spovödati, pa je vöpravla, ka je dekla v moškom gvant. Te so go pistili domau, gde se je začnila včiti. Pá se je za moškoga gornaravnala, naj go gorzemejo med menihe (szerzetes). Dugo nej bila tam, ka betežna gratala na plüččaj, pa je mrla. - Hilde 20. aprila držijo svoj den.

SVETI JURIJ - je živo v Palestini. Po legendi je biu tak batriven, ka je zmaja (sárkány) tó premago. Inda so na Djürovo rano gnali krave na pašo. Steri je kisnau prišo, tistoma so se conali - bundaš (Verica). V Slovenskoj vesi pa so v aukna pa dveri zelene vejke nutripikali, naj čaralice ne pridejo k iži. - Djüre 24. aprila držijo svoj den.

SVETI MARKO - je napiso prvi evangelium v Svetom pismi. V njinoj iži je bila "slejdnja večerđja". Marko je biu tajnik (titkár) i tolmač Svetoga Petra, gda sta šla iz Jeruzalema v Rim. Marko je zapiso reči Jezoša Kristoša, štere je povödo v svojoj materno - aramskoj - rejči: "Effeta" (odpri se 7, 34) i "Talita kúmi" (dekla, stani gor 5, 41). Iz Rima je Marko odišo v Aleksandrijo. Tam so ga gnauk - gda je mešo držo - pogane zgrabili, štrik ma na šinjek zvezali i po pauti vlejkli, tačas, ka nej mrau. Tak je mrau mantniške smrti. (Inda so na Markovo 25. aprila) koškice pa aubrike graubali. Po obödi pa so šli na njive molit za dober pauv.

Marija Kozar

SVET NAPOL PO MIKIJEVO

Mentor mladih gornjeseniških lutkarjev je že vrsto let Miki Roš. Ko so se lutkarji pred dnevi s svojo novo igrico Svet napol predstavili na srečanju lutkarjev v Murski Soboti, smo to izkoristili za kramljanje z njim. In kako je bil zadovoljen z uprizoritvijo, predvsem pa z novo ekipo lutkarjev?

"Zadovoljen sem, že zaradi tega, ker smo nastopili z doslej najštevilnejšo skupino, v njej so tudi štirje drugošolci. Lutkarji so zelo ogreti in predvidevam, da bodo igrali do konca osnovne šole, kar pomeni, da bo ta skupina živela dalje."

Tokratna uprizoritev je bila po njegovem mnenju boljša od premiere, ki je bila na slovenskem veleposlaništvu v Budimpešti ob slovenskem kulturnem prazniku. Sicer pa je letos čas učenja, nabiranja samozvesti. "Prepričan sem, da bomo naslednje leto nare-

dili dosti zahtevnejšo predstavo, tako kar se tiče teksta, kot drugače. Da bodo otroci razumeli sporočilnost, ko bodo že vedeli, kaj je odrski gib in bodo vse, kar so se naučili, uporabljali in postopek učenja bo lažji. Več bomo lahko delali na domišljijah zadevah, na sceni, piljenju detajlov..."

Povprašala sem ga tudi, kako se pogovarja s svojimi lutkarji. "Jaz komuniciram z njimi zmeraj v dialektu, prekmursko, kot pač govorim. Tudi oni se z mano potem tako pogovarjajo. Vem, da se velika večina doma pogovarja v materinščini, v porabskem narečju, med sabo pa komunicirajo predvsem v madžarščini, ker se tudi učitelji na šoli z njimi pogovarjajo madžarsko. Tudi nova mentorica dela tako, čeprav sem ji povedal, da želim, da se z njimi pogovarja slovensko. Zdi se mi, če je to lutkovna

skupina, ki igra v slovenščini, bi morali v tem jeziku tudi drugače komunicirati. Ona pa to vzame kot učiteljica in potem tako tudi funkcionira in pač govori madžarsko. Moti me, v začetku sem se malo kregal, mogoče sem storil napako in bi moral poskušati delati postopno, saj je tudi za njih to nekaj novega. Stvari pa se vendarle obračajo, toda počasi. Tudi najmlajši se z mano zdaj normalno pogovarjajo, nimajo več nekega strahu, kot so ga imeli otroci pred šestimi leti, ko sem prišel delat s porabskimi lutkarji."

Miki Roš meni, da bi bilo potrebno, tudi zaradi jezikovnih razlogov, več podobnih projektov, tako na ostalih porabskih šolah kot tudi vrtcih. Zato pa bi potrebovali tudi ustrezne ljudi v samem Porabju oziroma bi morali izšolati lastne kadre.

Silva Eöry

KOROŠKI UČBENIKI ZA PORABSKE ŠOLE

Ko smo pripravljali učni načrt za pouk slovenskega jezika v narodnostnih šolah v Porabju, smo razmišljali tudi o tem, da bo potrebno učiteljem in učencem ponuditi tudi razna učbeniška gradiva, s pomočjo katerih bo realizacija novega učnega načrta možna. Ker naših, domačih, avtorjev praktično ni, je vse to toliko težje. In tako nimamo nobene optimalne rešitve tega perečega problema; tudi na državni ravni je vprašanje učbenikov, njihovega nastajanja, preskušanja in uvajanja v šole dokaj nejasno. Privatne založbe, ki jim gre za zaslužek in ne za strokovnost, stihijsko iščejo avtorje in vsiljivo ponujajo svoje rešitve na način, ki bi moral biti za resno šolo povsem nesprejemljiv.

Prav tako vemo, da so učbeniki iz Slovenije prezahtevni za naše razmere in jih lahko, vsaj nekatere, rabimo le kot priročnike za učitelje. V lanskem letu smo se imeli priložnost se-

znati z nekaterimi učbeniki, ki jih uporabljajo v narodnostnih šolah na Koroškem v Avstriji. Učbenike pripravljajo predvsem domači avtorji, kreativni, požrtvovalni učitelji, ki jim ni vseeno, koliko in kako bodo mladi rodovi koroških Slovencev govorili materinščino in jo ohranjali za potomce. Učbeniki so zelo primerni tudi za rabo v porabskih šolah. Vsaj začasno nam predstavljajo dobro rešitev. Pred nekaj meseci smo na strokovnem srečanju s porabskimi učitelji te učbenike pregledali in ocenili, da bi njihova raba v naših šolah izboljšala kvaliteto dela.

Že lani smo navezali stike z gospo Reziko Iskra, učiteljico, kulturno delavko in avtorico številnih didaktičnih pripomočkov za dvojezične šole na Koroškem. Velikodušno nam je zbrala in posredovala večje število učbenikov, ki smo jih razdelili našim narodnostnim šolam. Prisrčno se

zahvaljujemo gospe Reziki, Koroškemu pedagoškemu združenju ter založbam, ki so nam podarile dragocene učbenike.

Seveda pa smo se dogovorili tudi za nadaljnje sodelovanje. Naši učitelji bodo v letošnjem letu v okviru letnega seminarja slovenskega jezika in kulture imeli priložnost dva dneva preživeti med koroškimi Slovenci v Avstriji. Prvi dan bomo spoznavali vzgojno-izobraževalno delo v koroških dvojezičnih šolah, drugi dan pa Koroško - zibelko slovenstva, na kar so naši rojaki še posebej ponosni. Upam in želim, da bi se porabski učitelji iz teh svetlih zgledov kaj koristnega naučili in sprostili svoje ustvarjalne potenciale, ki jih zagotovo premorejo, ter nadaljevali pionirsko delo starejšega kolega, gospoda Karla Krajcarja, ki je dolga leta pisal učbenike za porabske šole. Kolegi učitelji, razmislite malo o tem!

Valerija Perger

OD SLOVENIJE...

Za Evropo

Po raziskavi Evrobarometer, v katero je vključenih 19 srednje- in vzhodnoevropskih držav, 44 odstotkov Slovencev meni, da je prihodnost Slovenije najtesneje povezana z Evropsko unijo, na referendumu pa bi za članstvo glasovalo 53 odstotkov vprašanih. Raziskava je zajela 1178 Slovencev, starejših od 15 let. Vsak šesti anketiranec bi se najtesneje povezal z ZDA, vsak deseti z zahodnoevropskimi državami, vsak enajsti z Nemčijo, vsak 25 pa z drugimi srednjeevropskimi državami.

Stavke

Po stavki novinarjev na nacionalnem radiu in televiziji so začeli stavkati slovenski zdravniki oziroma njihov sindikat FIDES. 3000 stavkajočih zdravnikov zahtuje, da spoštujejo Hipokratovo prisego in da zaresnih bolnikov, ki potrebujejo zdravniško pomoč, ne zanemarjajo. Zdravniki, ki so v Sloveniji na vrhu lestvice uglednih poklicev, zahtevajo boljše plače. Vlada jim ponuja za 30 odstotkov večje plače za zdravnike začetnike in v prihodnje 270 tisoč neto na mesec za specialiste. Zdravniki se bojijo, da gre le za prazne obljube.

Thaler sprejel Jackovicha

Slovenski zunanji minister Zoran Thaler je sprejel veleposlanika ZDA v Sloveniji Victorja Jackovicha. Pogovarjala sta se o različnih vidikih sodelovanja med obema državama. Posebno pozornost sta namenili vključevanju Slovenije v EU in zvezo Nato.

15 let dela in v pokoj

V slovenskem parlamentu je v drugem branju Zakon o predčasnem upokojevanju poslancev. Po najnovejšem predlogu bi se lahko sedanji poslanci ne glede na starost po izteku mandata upokojili, s 25 leti delovne dobe, za poslanca z več kot enim mandatom pa bi bilo dovolj 15 let delovne dobe.

Štiri ali pet lejt je minaulo od tistoga mau, ka je gospaud Antalich prvo paut prišo iz merikanarskoga Bethlehemu v Porabje i Prekmurje, gde so se narodili njegovi stariške. Zato je prej začno domau oditi, ka bi prej rad najšo svoje narodnostne korenine. Blüzi 70 bi prej že zato rad znau, ka je zdaj te un: Merikanec, Vogrin, Vend, Slovenec?

Gda je prvo paut prišo, te je usikšoma tomačo, ka je un buma Vend. Vendrak nega eške ednoga takšoga človeka, šteri bi v taujoj vendskoj temi telko delo, telko odo po knjižnicaj, arhivaj, pa bi gorpoisko telko lüdi na Vogrskom, v Sloveniji, Meriki. Sto ga pozna, zna, ka usigder z velkimi kustimi mapami odi, v šteraj vse puno dokumentov, map, pisme má. Ce bi ga stoj poslušó, bi tri gni naponi tó gučo od toga - na žalost samo v engliščini, ka je svojo slovensko materno rejč pozabo. Gda je mladi búu, go je zapústo. Asimiliro se je, naj bi ga drugi Merikanarge nej dojgledali. Tak so je - brezi prave identitete - eške bole dojgledali.

Zdaj, na stara lejta pa išče korénje svojoga naroda, svojoga lüstva, svoje matrne rejči.

Baukše sledik, kak nikdar?

Eške baukše - pravoga cajta.

Stephen Antalich

A "vend" kifejezés eredete és használata

Az Illinois állambeli Lemontban és Chicagóban "szlovéneknek" hívják őket. Az Ohio állambeli Clevelandben "szlovéneknek". A Connecticut állambeli Bridgeportban és Amerika más kis- és nagyvárosaiban "szlovéneknek" hívják őket. De a pennsylvániai Bethlehemben, az egyik 1992. október 29-i keltezésű helyi lap főtáblájában az alábbi olvasható: "Szent József Népfesztivál a vendeknél". A bethlehemi Evangélikus Lutheránus Egyház levélpapírján pedig a következő áll: "Szent János Vend Lutheránus Egyház". A "Prvo Szlovenszko Bratovscine Pomagajose Drustvo Vu Ameriki" angolra ímigen lett fordítva: "Az Első Amerikai Vend Testvéri Segélyegylet". Esküvőket és más társasági programokat szerveznek abban a nagy társalgóban, melynek főbejárata az alábbi kiírás szerepel: "Vend Terem". Vajon ezek az emberek, akik igazából szlovének, miért ragaszkodnak ahhoz, hogy "vendeknek" nevezzék magukat?

Jómagam arra a feladatra vállalkozom, hogy megpróbálom válaszolni erre a dilemmára. Ez egy olyan kísérlet, mely se nem tudományos munka, se nem történelmi tanulmány, de nem is doktori értekezés. Ez egy olyan embernek a búvárkodása, aki szeretné magáról tudni, hogy ki is ő valójában? En magam vagyok ez az ember. Egyike vagyok azoknak az embereknek, akik "vendnek" neveztek magukat. Ezen nemzetiségi tévedés révén feladatom különös jelentőséget kapott. Nem vagyok abban a kényelmes helyzetben, hogy bámmivel megelégedjem, sőt, meg

kell találnom a saját igazamat. Ez az igazság pedig nem kevesebb, mint az azonosságtudatom.

A történészek tanulmányaikban különböző következtetésekre jutnak. Mindegyikük hangsúlyozza a saját igazát. Másfajta tanulmányokat készítettek a nyelvészek, de nekik is meglehetősen eltérő a véleményük. Harmadik csoportot képviselnek a politikusok (a politika) nézetei, melyeket eddig még nem elemeztek alaposabban. A problémának ez a megközelítése volt az én feladatom. A történelmi, a nyelvészeti és a politikai alkotóelemek szintézisében találtam meg ugyanis kérdésekre a választ.

Az első fő kérdés az, hogy a magyar állam mikor és miért nevezte "vendeknek" a Vas és Zala megyei szlovákokat - akik az ausztriai szlovákok (a mai szlovének) nyelvjárásához hasonló dialektust beszéltek? Az ezt megelőző időben magyarul a "tót" kifejezést használták, mely kifejezés visszanyúl egészen Kr. u. 1100-ig, így pl. a Rábatótfalu névben. A térség falvainak nevében ez a "tót" szó fordul elő. Ennek német megfelelője a "wend" volt. A szóban forgó Rábatótfalu neve nemetül "Windischdorf" ("vendek falva") volt. A mai helységnevtáblán viszont a Rábatótfalu név mellett a "Slovenska ves" szerepel.

Legjobb tudomásom szerint, és a magyar levéltárak tanúsága szerint is, a "vend" kifejezés - a térség szláv népességére utalva - először 1627-ben jelent meg nyomtatásban. Magyarország határain belül a legtöbb szláv népet ebben az időszakban "tótok"-nak nevezték. A



Stephen Antalich

"vend" szó eredetének magyarázatát jómagam abban látom, hogy az ellenreformáció idején Vas és Zala vármegye voltak azok a területek, ahol az evangélikusoknak megengedték, hogy szabadon gyakorolhassák hitüket. A püspökre, akik meglátogatták ezeket a falvakat olyan mély benyomást gyakorolt a vallási szabadságnak ez a foka, hogy szükségét érezte annak, hogy megkülönböztesse ezeket a tótokat a többi tóttól (szlávótól). Ehhez azt a módszert választotta, hogy kölcsönvette a németektől a "vend" szót, és hozzátoldotta a "tót"-hoz, így keletkezett a "vendustót" elnevezés. Egyes történészek ma úgy beszélnek a magyarok honfoglalása előtt ezen a területen élt népcsoportokról, mint "vendek"-ről. A kérdés csupán az, hogy miként lehetséges, hogy írásban először csak 1627-ben használták a "vend" szót, ha előtte már több mint 600 éven át használták azt a térségben élő népesség elnevezésére?

A "vend" szó az első írásos megjelenését követően, úgy tűnik, szunnyadt valahol mintegy kétszáz esztendeig. A következő figyelemre méltó előfordulására 1828-ból van adatunk. Ekkor egy magyar nemesember, bizonyos Szőgyényi Zsigmond gróf használta egy kiadványban, mely a Magyar Királyság nemzetiségeivel foglalkozott. Ebben található egy meglehetősen hosszú írás arról, hogy milyen emberi tulajdonságokkal és népszokásokkal bírnak Vasvármegyében a "vendustót" névre hallgató nemzetiségi emberek. Körülbelül tíz évre rá jelent meg egy ABC-s Könyv,

egy kézzel írott könyv szótármelléklettel vendusok és magyarok számára. Az 1838. május 22-i keltezésű könyvet Lülük István írta, és nincs kizárva, hogy Szőgyényi gróf munkáját volt hivatott támogatni. Az egyik feltételezés, hogy miért éppen ebben az időszakban jelentek meg ezek a kiadványok, talán összefüggésbe hozható az Ausztriához tartozó Krajna fejedelemségben élő szláv nép erős nemzeti mozgalmával. Magyarországon valamikor ekkortájt fordult elő először a "Slovenci" szó, mely megfelel a mai "szlovének" elnevezésnek. Akárcsak a szlovén állam kifejezés. Azt ugyanis dokumentálták a történészek, hogy Magyarországon tiltották mindazoknak az irodalmi termékeknek a behozatalát az országból, melyek esetleg izgalomba hozhatták volna az itt élő szláv (szlovén) testvéreiket. Ugyancsak erre az időszakra esik, amikor a szlovén nyelv a Krajna tartományban kezd irodalmivá fejlődni. Mindez egybeesett a murántúli szlovének magyarosítását célzó tervekkel. Hogy ezeket elszakítsák a "szlávoktól" (szlovénektől), és hogy ezt követően "vendde", "magyarrá" váljanak. Vas és Zala megyékben a (szlovén) nyelvjárások nem fejlődtek, ezért megmerevedtek, és a magyarból kölcsönöztek szavakat, ha a szükség úgy hozta. Száz évnvi stagnálás után a murántúli nyelvjárás szó szerint más nyelvévé vált, mely eltért a krajnai irodalmi nyelvtől.

Ezután mintegy száz esztendeig nemigen használták a "vendus" vagy "vendustót" kifejezéseket. Ezen elnevezések újbóli térhódítása az első világháború végére tehető, amikor is fölmerült a határok újbóli rendezésének szükségessége. Magyarország nem szerette volna, ha elveszíti a Murántúlt. A magyar kormány egy, Mikola Sándor által előkészített tanulmányt terjesztett elő az antant hatalmaknak. Utóbbiak azzal érveltek, hogy ugyan minek kellene a "vendek" által lakott területeknek továbbra is Magyarországhoz tartozniuk? A Mikola-féle elmélet főként az hangsúlyozta, hogy a szlovén és a vend más nyelv, valamint hogy a vendek nem szlovákok.

A "vendustót" kifejezés "tót" utótagját elhagyták, és az ügyet elintézték azzal, hogy a vendeknek; semmi

KORENINE

közük a szlovénekhez. Ez az az időszak, amikor a folyamat hivatalos mederbe terelődött és intenzifikálódott. Egy lelkesült küldtek Amerikába azzal a céllal, hogy kísérelje meg aláaknázni a szlovén nemzetiségi létet az olyan pennsylvaniai városok egyházközségeiben, mint a Connecticut állambeli Bridgeportban és Bethlehem. Bridgeportban a Golob lelkesült leplezte le a felbújtó pap tervét. Utóbbi aztán a helyi püspök eltávolította az egyházközségből. Ekkor Bethlehembe indult, elvonult egy kis szállodába, melynek szlovénellenes, illetve vendbarát tulajdonosa volt. Itt a különleges küldetést végző papnak sikerült lejártnia A. Murnt, a bethlehemi szlovén lelkesült. Kivált személye elleni támadásokkal, mivel Murn tiszteletes megpróbálta felvilágosítani hiteit, hogy valójában milyen nemzetiséggel is tartoznak, és igyekezett szlovén jelleget adni a templomának. A bevándorolt parasztnak magyarosítása oly erőteljes és tökéletes volt, hogy az a bizonyos lelkesült, akit úgy hívtak, hogy Horváth Lőrincz - Mikola Sándor titkos megbízottja -, sikerrel végrehajtotta feladatát, a bethlehemi katolikus templom ismét "vend" lett. A tisztálathoz szükséges tudni azt, hogy az első bethlehemi bevándorlók akkor hagyták el Magyarországot, amikor ott a magyarosítási folyamat "vend" fázisa volt napirenden. Amikor azok még sohasem hallották hazájukban a "szlovén" kifejezést. Horváth Lőrincz lelkesült két másik bethlehemi lelkipásztort is erőteljesen támogatta. Nevezetesen C. Veren lelkesült, a Szent József Katolikus Templom új lelkipásztora és dr. E. Stiegler, a Szent János Vend Egyetem és Templomok Titkára címet is. Mindkét pap segédkezett azon hivatalos dokumentumok aláírásában, melyek a magyar kormány közreműködésével készültek. Mégpedig Mikola Sándoron keresztül, illetve Horváth Lőrincz révén, aki Mikola amerikai ügynöke volt. A szóban forgó iratokban általában megállapítást nyert, hogy ők - mármint a két lelkesült és népük Amerikában "vendek", és semmi közük az Allamokba újonnan érkezett jugoszláv betolakodókhoz. Ezeket a doku-

mentumokat elküldték a párizsi békekonferenciára és a murántúli embereknek. Utóbbiakat sürgetve, hogy maradjanak Magyarországon és ne adják fel "vend" mivoltukat, mivel amerikai testvéreik támogatásukról biztosítják őket ezekben a nehéz időkben".

Úgy tűnik, a "vend" elnevezés eltűnt a hivatalos magyar, nemzetiségekkel kapcsolatos dokumentumokból. A magyar kormány hivatalos dokumentuma (*Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon, 1991*) 13 nemzetiségről szól, köztük a szlovénról, de nem tesz említést semmiféle "vendekről". Nyilvánvaló, hogy az 1918-ból származó "vendek" eltűntek. Nemrég szlovén anyanyelvű, magyar állampolgárok egy csoportja, akik a szlovén-magyar határ mentén élnek, a magyar kormányhoz fordultak azt állítván, hogy ők valójában "vendek", nem szlovének. Igazi szándékuk nem világos, a velük folytatott beszélgetéseket követően sem, de erősen kitartanak elveik mellett. Sokuknak vannak rokonaik Bethlehemen. Meg kell említenünk, hogy a bethlehemi szlovének 95 százaléka Vas vármegyéből (a Murántúlról) érkezett. A fenti "vend" csoport színrelépése egybeesett egy másik politikai eseménnyel, a Szlovén Köztársaság megalakulásával. Ebben az esetben a "vend" elnevezés legeslegújabb politikai értelmű használatának lehetünk a tanúi.

Véleményem szerint a "vend", "vendus" és "vendustót" elnevezések inkább mint politikai eszközök, mintsem történelmi realitások bukkannak föl. 1627, 1828, 1918, 1992 - ezek mind-mind olyan időpontok, amikor is voltak bizonyos politikai kényszerek. Némelyek a murántúli szlovéneket a nemetországi (szászországi) vendekkel azonosítják, vagyis északi szlávokkal. Utóbbiak a lausitzi szorobok, akiknek nyelve sokkal közelebb áll az északi szlávokéhoz, mint a déli szlovénekhez, vagyis az idézőjeles "vendekhez".

Erdekes lehet annak a két embernek a rövid életrajza, akik 1918 előtt vándoroltak ki Amerikába. A kis Domiter Teréz 1911-ben - nyolcéves korában - a Vas megyei Szakonyfaluban búcsút vesz nagyanjájától és húgától. Elindul édesapja és édesanyja után, akik hat

évvél korábban vándoroltak ki Amerikába, hogy ott új otthonot teremtsenek. A kislány folyékonyan beszélte úgy a magyar nyelvet, mint a murántúli szlovén nyelvjárást. A szintén Vas megyei Újtölgyesen a tizenhét éves Antalics István búcsút vesz édesanyjától, édesapjától és fiútestvéreitől, és egyedül nekivág Amerikának, hogy ott új életet kezdjen. Teréz szülőfaluját még mindig Szakonyfalunak hívják és még mindig Magyarországon található. István szülőfaluját viszont ma már Nórincinek nevezik, mely egy darabig Jugoszláviához tartozott, ma viszont Szlovéniában van. Ez az egyik következménye annak, ahogy a trianoni szerződés nyomán fűszertartók az egykori Murántúlt. Így ma a Murántúli Szlovéniához tartozik, a Rába-vidék Magyarországhoz. István szintén folyékonyan beszélte a magyar nyelvet és a murántúli szlovén nyelvjárást.

Mindketten úgy hagyták maguk mögött Európát, hogy sohasem hallották (magyarul), hogy ők "szlovén" nemzetiségűek. Ok ketten Bethlehemen ismertek meg és házasságot kötöttek. És attól a naptól kezdve, hogy Amerika földjére léptek, illetve míg meg nem haltak 1987-ben, illetve 1989-ben, sohasem nevezték magukat magyarnak vagy jugoszlávnak, merthogy ők mindig csak "vendek" voltak. Én az ő fiuk vagyok. Engem úgy kereszteltek meg, iskoláztak, mint "vend" és úgy is éltem, mint "vend" ember. Sok megaláztatásban volt résznem, mondván hogy mi "süket Sindakok vagyunk Sinda-ziából" vagy "vend emberek, akiknek nincs is hazájuk" vagy "magyarok, akik csak dadogni tudnak". Jóllehet ezek az emberek saját anyanyelvükön "szlovéneknek" ("Slovenci") nevezték magukat, a népet azonban angolul - akár szóban, akár írásban - mindig "vendnek" ("Windish") fordították. Senki sem tudja pontosan megmagyarázni, hogy miért használták a "Windish" elnevezést, mivel közülük mindenki azt mondta, hogy sohasem hallotta ezt a kifejezést hazájában. Gyakorlatilag az első bevándorlók közül mindenkinek ez a sors jutott osztályrészül. Az ő és gyermekeik gyökereinek még nem tudni a pontos eredetét. Legalábbis a pontos definíció szintjén. A

probléma valódi és időszerte. Ezért ezt az új nemzeti "hazánk" megszületésével minél előbb meg kellene oldanunk.

A kapcsolatot a magyar kormány és a bethlehemi szlovenség között - a magyar-jugoszláv határ véglegesítésével - megszünt. Dolgoznak azon, hogy a bethlehemi "vendek" az amerikai szlovének családjába kerüljenek. Akárcsak azon, hogy ismét fölvegyék a kapcsolatokat az Európa különböző országaiban élő szlovénekkel. Folynak a tárgyalások a tekintetben, hogy a szlovéniai Muraszombat és a pennsylvaniai Bethlehem testvérvárosi kapcsolatra lépjenek. Folyamatban van a dokumentumok előkészítése, a nyilvános fórumok szervezése, az ezzel kapcsolatos ismeretterjesztés. A nehézségek nem kicsik, mivel a helyi lapok még 1992-ben is olyan szalagcímekekkel jelentek meg, mint "A Vend Fesztivál visszaforgatja az idő kerekét". A feladat megfelelő hozzáállást igényel. Nagyon nagy igazságtalanság az, hogy szlovének ezrei, akik végtelen kitartással gyermekekként és fiatal felnőttekként mertek vállalkozni arra, hogy elmennek egy vadidegen országba a nemzetiségi büszkeség parányi szikrája nélkül, később ezen identitástudatlanság miatt kerüljenek hátrányos helyzetbe. Sokukban már nem élt a vágy, vagy elvesztették a vágyat, hogy megegyezzen szülőföldjükre látogassanak, mivel úgy nevezték őket, hogy szegycellék szülőföldjüket. Pedig jó és tehetséges emberek voltak. Sőt mi több, szorgalmas, keményen dolgozó, nem panaszkodó amerikaiak. Most viszont megoldódni látszik a rejtély. Mivel a kis Teréz és István nem tudtak és most már nem is tudnak sohasem visszatérni szülőföldjükhöz, ezért mi elhoztuk nekik szülőföldjüket ide Amerikába. Mi, a fiuk és unokáik úgy tettünk el őket, hogy földi maradványaikkal Szakonyfaluból és Újtölgyesről/Nórinciből hozott földet is helyeztünk. Mostantól jómagam és szüleim, a barátaink és azok elhunyt szülei, és mindazok, akiknek a sors révén résznem volt a nemzetiségi megaláztatásokból - békében nyugodhatnak, s majd békében nyugodhatunk mi is.

Angolból fordította:
Mukics Ferenc

... DO MADŽARSKE

Podpora javnega sklada

Javni sklad za narodne in etnične manjšine je pred kratkim ocenil natečaje, ki so prispeli v prvih dveh mesecih in slovenskim organizacijam ter institucijam podelil naslednja finančna sredstva v podporo njihovega delovanja:

-Zvezi Slovencev na Madžarskem 1 milijon forintov za programe v letu 1996,

-Košicevemu skladu 414 tisoč forintov,

-Slovenski samoupravi Andovci 144 tisoč forintov za stroške začasnega odpiranja meje,

-Slovenski samoupravi Monošter-Slovenska ves 250 tisoč za stroške borovnega gostovanja,

-Srednješolskemu dijaškemu domu v Monoštru 100 tisoč forintov,

-Osnovni šoli na G. Seniku 48 tisoč forintov.

Novi natečaji

-Glavni oddelek za manjšine pri Ministrstvu za prosveto in kulturo razpisuje natečaj za podporo prosvetnih in kulturnih prireditelj manjšin. Prednost imajo skupne prireditve večih manjšin, regionalni programi, izvenšolske aktivnosti in skrb za nadarjene učence ter jezikovne kolonije in kolonije za ohranitev tradicionalne kulture.

Roka za vložitve prošnje: 12. april, 9. september

-Drugi natečaj je razpisal kurator Javnega sklada za narodne in etnične manjšine. Nekaj področij, v zvezi s katerimi lahko vložite prošnje: manjšinsko šolstvo, spopolnjevanje manjšinskih strokovnjakov, založništvo in prevajalska dejavnost, amaterska in profesionalna gledališka dejavnost, dejavnosti v materinščini na področju verskega življenja, mednarodni stiki manjšin itd.

Rok za vložitve prošnje: 30. april.

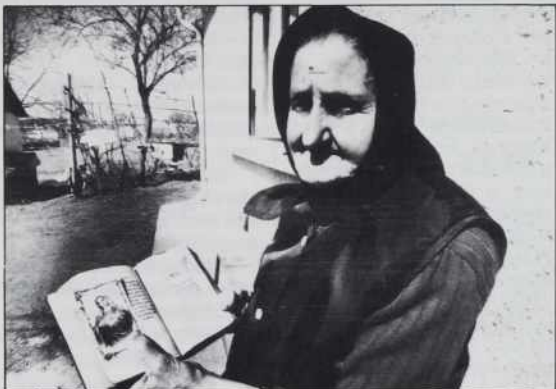
Podrobnejše informacije in obrazce dobite na Slovenski zvezi v Monoštru ali na Državni slovenski samoupravi na Gornjem Seniku.

Dan odprte meje

6. aprila (na veliko soboto) bo odprta meja od 8.00 do 20.00 med Verico in Čepinci.

"ČLOVEK NAJ SE NA BOGA VŮPA"

Čuli smo za eno tatico v Slovenski vesi, steri so trno lejpa lejta zadobili. Dapa oni sploj neščejo čuti, če je stoj spitava, gda so rojeni. Dapa zatok so potijoma vovadili, ka so 91 lejt stari. Tau se sploj ne vidi na njij. Dobro paunijo na vse, žmano prpovejdajo, eštja se dobro držijo. Dosta vse smo zvedli o njenom žitki.



Tatica, kak vas zovejo ti v vesi?

"Tej eni, steri ma bola za vekšoga držijo - ka dja vsakšoma mrtvaca ta zmolim pa spovejvam - mi pravijo Mariška neni. Eni pa baba, steri nika ne držijo. Dapa Gracuška baba ali Mariška, tau je vseeno."

Kak leko en človek takšna lejpa lejta zadobil?

"Človek naj se Boga vŮpa. Dja fejs vŮrdjam. Vsakšo prvo nedelo dem k spauvadi pa vsakšo nedelo k prčiščavanji. Gda so mi vŮzeli en kančec (ledvice), te mi je brbejr tak pravo, aj vsakši den posanco dobrog domanjoga vina spidjem, tau dja nota držim."

Kak stodjite z zdravdjom?

"En kančec mam, telko sam mogla odti na vižgalivanja, ka so mi špitale vse prejk prišle. Eti v črvej mam kilo (sérv), smrti pa dun nejga. Fejs se moram skrb meti. Zdjaj že težko odim, če daleč dem, te si z botom pomagam."

Ka pa držina?

"Moj prvi mauž je bijo Pavlič Kalman. Dja sam se sploj rano ženila, 17 lejt stara sam bila. Mejla sam tri brate. Pa tistoga ipa je takšna sega bila, če sneja pride k rami, aj domanja

(h)či več ne bau doma. Moj brat se je sto ženiti, dapa dja nikak nej, djaukala sam kak malo dejte. Mlada sam eštja bila za moštje. Gda je zvaun vdaru večer, te sam že mogla doma biti. Mojga moža mati pa moja sestra so vtjupodle pa so te mena moža tak sprajle. Dapa moj mauž je trno dober človek bijo. Tri mlajše sva mela. Rejza, ona je na Slaskom, v Murski Soboti mrla. Dva sina ma, Tomina pa

dano fabriko prišli po me, ka sam prej dja "kém" (špijon). Ranč sam nej vej-dla, ka ta vogrska rejč znamenjuje. Dvej leta sam bila v vauzi v Kalosci. Tam se tō mogla delati, šivali smo. Po tistim so ma eštja itak nej domau pistili. V tisti lejtaj so odpelali iz naše vesi kultatje pa sam se dja ta prosila, dej so oni bili. Tam sam delala v Allami Gazdasági (državno posestvo) tak sam spoznala drugoga moža."

Gde ste delali ovak?

"Ej, mojo dejte, dja sam trno rano mogla titi služiti. Starištja so mi mrli, dejdak me je rano, vŮlko smastvo je bilau. 13 lejt sam bila stara, gda ma je ena žena nota pelala v židano fabriko k direktori. Vejš, na prste sam se postavila, aj me za vekšo vidi. Smacka sam bila, zatok me je goravzeo, dapa v delovno knjigo me je dvej leta za starejšo spiso. Na, gda sam se vŮnavčila pa sam že dobro služila, te so fabriko zaprli. Doma smo vŮltji dug meli, ka so baba enoga zeta mogli vŮplačati. Ka mo te zdaj? Prajli so, ka leko dé v Pešt delat. Te sam že oženjena bila. Baba pa mauž sta djaukala, dapa dun sam mogla vse doma njati, ka je trbelo pejnaze. V Kispest v Adria fabriko sam išla z drŮdji žanami. Tau je fejs hirašnja fabrika bila. Zdjaj par lejt, ka sam čŮla v radiona, ka so go zaprli. Tam sam sploj dobro služila. Vsakšo soboto je bila plača. Edan šnajctekli (robček) sam si tičpila, aj dun leko pošlam babej 100 pengŮnŮv vsakši teden. Z daumi sam nosila kukarčno pa dinko melo, aj mi nika nej trbejr tŮpiti. Eno leto sam služila, ka je baba leko dolaplačala dug pa žau. Iz slednje plače sam si tŮpila en rejkli pa ga štja gnes mam."

Za eno leto se je znauva oprla v Varaš židana fabrika. Te mi je mauž pravo, ka me več en minut ne nja tam v Pešti, ka on dosta trpi doma. Mlajši so lagvi bili, grŮnt je mogo delati, maro je držo. Tak sam te delala dočas v židanoj fabritji, ka so ma nej odpelali. Po tistim sam pa že dosta lejt mejla, pa sam nej išla nazaj delat. Dapa penzijo so samo sledkar davali."

Zakoj so vas ta odpelali na Vogrsko?

"Moja (h)či je z možaum po bojni odskočila v Mursko Soboto. Odišla sta skurok gauliva, samo ka sta naseba mejla. Njeni mauž je gnauk domau prišo po gvant pa je tau edan človek zglaso. 1950. leta so v ži-

NAŠE PESMI

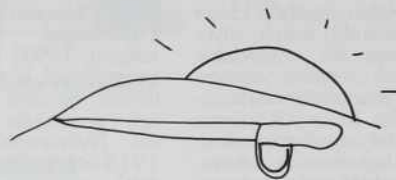
SUNCE GRE ZA GORO (2)

Sunce gre za goro,
močno je žalostno,
lejko je žalostno,
/:ar de med vojske šlo:./

Fantič gre med vojsko,
brŮsi si sablico,
fantič gre med vojsko,
/:brŮsi si sablico:./

Nemrem gorstanoti,
kruglo pri srci mam,
nemrem gorstanoti,
/:kruglo pri srci mam:./

Lejpa je lilija,
rauža Marijina,
lejpa je lilija,
/:rauža Marijina:./



Sable bliskečejo,
fanti trpečejo,
sable bliskečejo,
/:fanti trpečejo:./

Krugla že zafrni,
fant pa na strá leži,
krugla že zafrni,
/:fant pa na strá leži:./

Marija tam mimo gre,
zove ga za ime,
stani gor fantič moj,
/:hod'va za Jezušom:./

Ki de tau pesem čŮu,
un de se žalostŮu,
ki de tau pesem čŮu,
/:un de se žalostŮu:./

Sunce gre za goro,
fanta sprevedilo,
krugla že zafrni,
/:v večno domovino:./

(Gorenji Sinik)
zapisala: Vera Gašpar
il.: -mkm-

Pomalek de tŮj vŮzem. Kak ste indasvejta držali te svetek?

"Prvin je sploj kurajžno bilau. Dja je post bijo, te so v srejo, v petek pa v soboto nej djeli masau. Na vŮzem so z gauštja prnesli takšno barojco, stera zrnja ma gora. Tau so pod sto djali, so vožgali pa se je tau cejle svetke pomalek kadilo. Zatok so tau držali, ka je Jezuš dosta trpo."

Na vŮltji petek smo na tri grobe odli molit. Na teštje smo mogli titi, stŮjuna djaica smo s sebov nesli. Najprvin smo šli v Štenca (Števanovce), té prejk v Traušče pa tak v Varaš.

Na vŮlko soboto smo spekli vrdjanjitje (vrtanke) pa stŮjali šonko pa djaica. Tau smo večer nesli svečat, gda je meša bila, ka je Jezuš gorastano. Dapa tisti den smo nej djeli šonko, samo na vŮzem za zajtrik pa potistim dočas smo meli."

Ka bi si želeli na vŮzem?

"Lejpo smrt. Zatok, ka če - Baug vari, Baug ne daj - nemo mogla več moliti, nad lŮstvo titi, na graubišče

pa v kapejlo titi, tau je te že nej žitek."

Kak živite?

"Vsakši den molim Boga. Redno odim k meši. Vsakšoga mrtvaca ta sprvajam, zmolim pa spovejvam. Na nauvo leto sam tak nej mogla k meši, ka je takšen led bijo kak glažojna. Djaukala sam, ka mo zdaj, ka na takšen vŮltji svetek ne moram k meši. V ižo sam Ůšla pa sam cejlo mešo pa prčiščavanje zmolila. Na, te mi je Baug malo pomago, ka se je podne odpistilo pa sam zadvečerek leko išla v cirtjev."

Gda ste vi začnili naprej moliti na večernicaj?

"Moja sestra je dvorila eštja gospaudi Markoviči. Gda je ona mrla, te sam dja prejkvzela njeno delo. Šest žen nas je. Vsakši den molim Boga za pokojne duše. Zdjaj, ka je post, molimo Marijino litanijo. Vsakšo prvo nedelo pa litanijo Srca Jezušovoga."

Ovak pa dja nikdar ne psŮvam, nikoga ne šimfam, pa nikoma nika lagvoga ne želejm."

Klara Fodor



NAŠA DOMOVINA

Naša domovina je Madžarska. To je lepa dežela. V njej so široke ravnine, bogata žitna polja in veliko Blatno jezero. Glavno mesto Madžarske je Budimpešta. Leži na obeh bregovih Donave. V mestu je grad in veliko znamenitih poslopij in spomenikov. Vse to sem videl, ko sem bil z lutkovno skupino v Budimpešti.

Naša ožja domovina je Porabje. To je lepa, gozdната pokrajina. Njeno središče je Monošter. Rad imam svojo domovino, tu živijo moji starši, mali brat Gabor, stara mama in stari očka, sorodniki in sošolci.

Norbert Gyeček
3.r. OŠ G. Senik

PRI NAS DOMA

V naši družini nas je pet. Dva odrasla, to sta ata in mama in mi, otroci Laslo, Livia in jaz. Laci je najstarejši med nami, hodi v šesti razred, sestra v drugi, jaz pa v tretji razred. Moja mamica dela doma, je zelo skrbna. Ko pridemo iz šole nas čaka topla kuhinja in dobro kosilo. Pomaga nam pri učenju. Vesela je, ko dobimo dobre ocene. Če smo žalostni, nas potolaži s toplimi besedami. Ata je pek, vsak dan gre v Monošter delat. Zelo dobro zna peči in kuhati. Ob sobotah in nedeljah smo v glavnem skupaj. Takrat se pogovarjamo, igramo, gledamo televizijo, ali gremo k babici. Za mene je naše družinsko življenje lepo. Hvala staršem!

Klaudia Lazar
3.r. OŠ Gornji Senik

TO SEM JAZ

Jaz sem Attila Köleš. Živim na Gornjem Seniku, hodim v tretji razred. Devet let sem star. Najraje kolesarim. Če imam čas, poslušam radio in pomagam mami pri delu. Sem zelo "lagvi" (poredeni). V šoli pomagam tudi prijateljem in prijateljicam. Zjutraj ob 6-ih vstanem. Oblečem se in ponovno pregledam domačo nalogo.

To sem jaz. Rad bi postal priden, ne pa poreden fant.

Attila Köleš
3.r. OŠ G. Senik

MOJA NAJBLJUBŠA IGRAČA

Moja najljubša igrača je medvedek. Ime mu je Brumi. Zelo ga imam rada. Dobila sem ga za rojstni dan. Povsod ga imam s seboj. Spiva skupaj, igra se, uči se in jeva. Moj medvedek ima rjave oči in kuštravo mehko dlako. Dobil je novo obleko, rdeče hlače in modro srajčico. Babica je obljubila, da dobi še plašč in jopico, ker ona zna dobro šivati.

Annamaria Balogh
3.r. OŠ G. Senik
SADOVNJAK

Ob hiši je lep sadovnjak. V njem rastejo jabolane, hruške, češnje in slive. Nedaleč od hiše stoji star oreh.

Spomladi je v sadovnjaku veliko dela, čistimo in obrezujemo drevice. Tudi jaz pomagam. Oče mi da žagico in pokaže, katero vejo naj odžagam. Vsi imamo radi sadje.

Lahko jemo sveže, skuhamo tudi marmelado in kompot. Otroci, jejte čimveč svežega sadja! Zelo je zdravo, v njem je dosti vitaminov.

Tamaš Gašpar
3.r. OŠ G. Senik
NARAVA

Vsepovsod okrog nas je lepa narava. Trave, cvetlice in živali. Pa znamo varovati naravo? Ali imamo dovolj radi živali, ki poginjajo zaradi onesnaženosti? Vedno več je hudobnih ljudi, ki jih po nepotrebnem mučijo, streljajo in zapirajo v kletke. Svet brez živali bi bil pust in neprijazen, zato bi se moral vsak od nas potruditi in jim pomagati!

Annamaria Balogh
3.r. OŠ G. Senik

VARSTVO OKOLJA

Veliko smo že slišali o varstvu okolja. Tudi vi imate veliko možnosti za svoj prispevek. Ali se spominjate?

Brez vode ni življenja! Ne mečite v vodo odpadkov! Dobro zapirajte vodne pipe! Ne trgajte zaščitenih rastlin! Varujte gozdove in travnike! Ne preganjajte živali!

Saj veste: Varstvo okolja je varstvo življenja! Vsak človek lahko veliko prispeva k varstvu okolja. - TUDI VI!

Klaudia Lazar
3.r. OŠ G. Senik

STROKOVNA POMOČ IZ SLOVENIJE ZA PORABSKÉ VRTCE

V štirih porabskih narodnostnih vrtcih bi se malčki naj seznanjali tudi s slovenskim jezikom; in spet lahko žalostni ugotovimo, da od sedemdesetih otrok le trije ali štirje malo obvladajo narečje, vsi drugi pa govorijo samo madžarsko, čeprav jih je večina iz slovenskih ali mešanih družin. Tako delo predstavlja za vzgojiteljice trd oreh, saj so tudi one v večini bile deležne pouka slovenskega jezika le v osnovni šoli; in tu čutimo resno nevarnost, namreč da bo lepo porabsko narečje zaradi malomarnosti in neosveščenosti staršev z leti utonilo v pozabo. To bo neprecenljiva škoda, ki si jo boste porabski Slovenci naredili sami! In res ne razumem, zakaj...

Zavod Republike Slovenije za šolstvo skupaj s slovenskim šolskim ministrom poskuša poskrbeti tudi za strokovno pomoč porabskim narodnostnim vrtcem. V lanskem letu je bilo zelo odmevno in dobro ocenjeno enotedensko bivanje porabskih mamic z

otroki v Radencih v Sloveniji. Prav tako so se vzgojiteljice udeležile izobraževanja v lendavskem in dobrovniškem vrtcu. Nekaj vzgojiteljic obiskuje tudi začetni oziroma nadaljevalni tečaj slovenskega jezika v Monoštru. Pedagoška svetovalka (avtorica tega prispevka) je pogosto prisotna v posameznih vrtcih in pomaga vzgojiteljicam reševati predvsem "jezikovne vogle"... Vzgojiteljice so zelo vesele take pomoči in aktivno sodelujejo.

Tudi v letošnjem letu pripravljamo različne oblike strokovne pomoči, o kateri smo se konkretno pogovarjali predstavniki Zavoda RS za šolstvo, Urada RS za narodnosti, VVZ Lendava ter Zveze Slovencev na sestanku 25. marca v Monoštru. Tudi letos bo organizirano bivanje porabskih mamic z otroki v Sloveniji, vzgojiteljice bodo imele različne možnosti izobraževanja v Sloveniji - pretežno skupaj z vzgojiteljicami iz dvojezičnih vrtcev, kot novost pa bo letos zaživela zanimiva ponudba naro-

dnostnim vrtcem - strokovna pomoč vzgojiteljice iz dvojezičnega vrtca v Lendavi porabskim vzgojiteljicam, tako pri njihovem strokovnem kot tudi jezikovnem delu. Vzgojiteljica, ki aktivno obvlada oba jezika, bi bila v vsakem vrtcu dvakrat mesečno. Do konca tekočega šolskega leta bi predvsem spoznavala specifične razmere v porabskih vrtcih in na osnovi teh dragocenih ugotovitev v novem šolskem letu začeto delo nadaljevala. Porabske vzgojiteljice se veselijo te pomoči, saj brez nje težko shajajo.

Največja želja vseh, ki se trudimo, da slovenska govorica v Porabju ne bi zamrla, pa je, da bi se v naša prizadevanja aktivno vključili tudi starši in prve besede materinega jezika svoje otroke naučili sami. A če že mislijo, da tega ne zmorejo, naj otroke vsaj spodbujajo k učenju. Verjemite mi, da bomo ob koncu vsi zadovoljni!

Valerija Perger

Nekoč je bilo lončarstvo v Porabju in tudi na Goričkem precej razširjeno. Za to je več dokazov, recimo domače hišno ime Lo(n)čarini ali dejstvo, da so imeli lončari na Gornjem Seniku svoj ceh.

Na žalost dela trenutno v Porabju en sam slovenski lončar na Verici, ki dela posodo s tradicionalnimi vzorci. Pred nekaj leti se je na Gornji Senik preselil mladi lončar Péter Börzsei, ki je končal strokovno šolo v Monoštru. Njegov mojster je bil Gergely Tóth, lončar iz Túskevárja. Tako so tudi njegovi motivi in oblike posode značilne za tisto okolico in ne toliko za območje ob Tromaji.

Iz njegovih lončarskih in keramičnih del so pripravili razstavo v starem župnišču na G. Seniku, ki so jo odprli 24. marca in bo na ogled do konca aprila. Organizator razstave je sklad "Tromejni kamen".

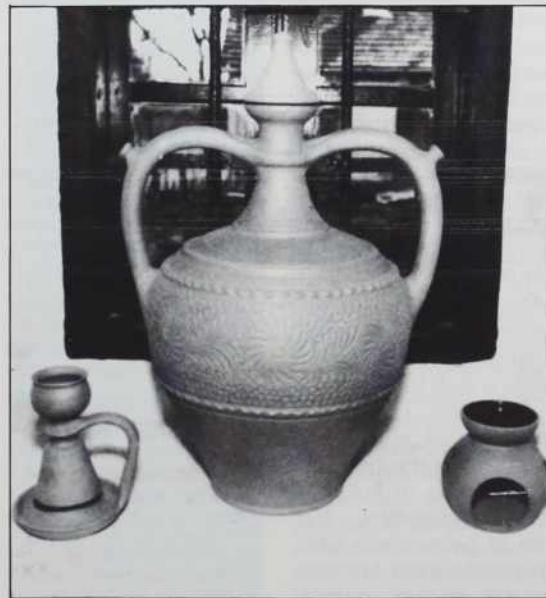


Foto: K. Holec



VSEM BRALCOM PORABJA ŽELIMO BLAJŽENE VÜZEMSKÉ SVETKE



ŐRSÉG-RAAB-GORIČKO

21. marca so se v Gradu na Goričkem spet zbrali predstavniki in koordinatorji treh dežel: Slovenije, Avstrije in Madžarske. Grad, majhen kraj pri tromеji, je čakal goste v zelo lepem spomladanskem vremenu. Poslopje gradu (eden izmed največjih baročnih kompleksov na Slovenskem) je tudi v tako slabem stanju, v kakršnem je trenutno, obsijano s prvimi spomladanskimi sončnimi žarki, nenavadno očaralo goste.

Po ogledu gradu, ki naj bi bil v bodoče sedež naravnega parka na Goričkem, smo si šli ogledat cerkev, katere originalni krilni oltar se nahaja v Budimpešti, v Muzeju lepih umetnosti.

Vsaka dežela je na kratko predstavila svoj projekt.

V Sloveniji je uradno približno 7 % ozemlja zaščiteno območje. Tu, na Goričkem, bi izbrali najmilejšo obliko zaščite, to se pravi, da območje ne bi bilo strogo zaščiteno. V prvi fazi bi uporabili 20 % vsote, ki je namenjena projektu za načrtovanje, inventarizacijo in valorizacijo okolja. V drugi fazi bi uporabili 10 %, v tretji pa ostalih 70 % za izgradnjo infrastrukture in za informacijski center (to naj bi vključevalo tudi obnovo grajskega poslopja).

V Avstriji bi naravni park obsegal 15 hektarjev zemlje okrog Lapinča. Park bi prispeval k razvoju turizma in tradicionalnega kmetijstva.

Na Madžarskem bi naravni park vključeval Porabje, Őrség od Zalske županije do Csesztrega.

Naloge, ki so si jih zadali, so si v vseh treh deželah zelo podobne, vsaj kar se tiče krajvnega načrtovanja. Podobnosti so tudi v pričakovanjih, kot so razvoj regije, turizma, nova delavna mesta, ... in vse to v skladu z ohranitvijo naravne in kulturne dediščine, brez večjih industrijskih obratov. Vsi predstavniki so poudarjali, da je pomembno tudi, kako bodo načrti predstavljeni prebivalcem, ki v tem okolju živijo. Velikega pomena je tudi skupna promocija celotnega projekta, ne samo znotraj dežel ampak tudi izven meja.

Julija Balint

JEDI NA VÜZEM

Na velki petek ne jemo meso, to je velki post, brez žira, brez masti se kūja. Najbokše **grajovo župo** kūjati z vrnji mlekom pa **medene kifline**. Kak se pripravi?

Kifline na tenki zrežemo, v edno sklejco dežemo, posipamo s semletim makom (cca 2 dl makom). Naredimo preliv (čntet), z 2 dl meda, 20 dkg cukra, 1,5 litra vode. Malo segrejem, aj se raztopi. Če je že mrzlo, te medeni preliv vlejemo na kifline i tak se jej.

Če škemo **ribe** jesti, brz leko naredimo. Hek (osliček), ali druge ribe spucamo, zaperemo, solimo, v paprično-kukarčnoj meli obračamo i v malo masčabi spečemo.

Leko skūjemo **kloce** (šajbe) **posūšane slive**. Vsakšo ekstra, malo pocukramo na slednje malo rumna vlejemo kūj.

Na veliko soboto se **šunka** kūja. Če je skūjana, pūstimo dačas v tistoj vodej, gde se kūja, aj se splo razladi. Tak ne grata sūja.

Spečemo dober **kolač**. Spletemo na kroglo, kak vrtenek, samo menše. V testo potisnimo 4 na polonje vdarjeno, zaprano jajcino loškinje. Tak spečemo. Če je spečeno i mrzlo loškinje odločimo. Na njino mesto pobarveno remenko dežemo. Na stoli lepo kaže.

Dober tek vam želi:
Hilda Cabai



Čista srajca

Naša Ana etognauk etak pravi svojimi mladomi možej: "Pištak, lepau te prosim, dobro mi vōzaperi mojo srajco. Neškem, da bi lūdje tak prajli, ka ranč gvanta ne znam vōzaprati."

Od tistec

Naš Hugo je etognauk tak vkūpzmlačeni, vse otečani, krvavi ūšo po pauti, ka so ga lūdje z veliko čūdov gledali. Eden človek je pa zatok reden bio, smilūvo se je nad njim. Je staupo k njemi pa ma etak pravo: "Gospaud, leko bi vas domau sprvodo?" "Baug vas vari," pravi naš Hugo. "Od tistec dēm."

Rum

Naš Joška je etognauk na njiva delo pa se je z motikov tak v čelo vdar, ka je velka rana postanila. Sausad je pauleg bio, pa ma je takše tanače tau, aj si rano namāže z rumom.

Na drugi den sausad pita Joškana, če je rum kaj valau. Joška pa etak pravi: "Leko ka bi valau, samo ka sam tak slabi bio, ka sam rum nikak nej mogo od lamp (ust) više zdigniti."

NIKA ZA SMEJ

Tau je že drugo

Naš Rudi je v špitalaj bio. Gda so ga domau pistili, je not ūšo k profesori. Profesor etak pravi Rudini: "Človek, vi samo svojoj krepkoj naturi leko zavalite, ka ste ozdravili."

Rudi pa: "Jaj, depa dobro, ka ste mi tau prajli. Ranč sam vam zdaj sto pejnaze dati."

I. Barber

PORABJE

ČASOPIS ZVEZE SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak drugi četrtrek

Glavna in odgovorna urednica
Marijana Sukić
Naslov uredništva: H-9970
Monošter, Deak Ferenc ut 17.,
p.p. 77, tel.: 94/380-767

Tisk:
SOLIDARNOST
Arhitektaj Novaka 4
69000 Murska Sobota
Slovenija
Po mnenju Ministrstva za kulturo
št. 415-715/93 mb z dne
3.11.1993, se časopis
PORABJE uvršča med
proizvode, od katerih se plačuje
davek od prometa proizvodov po
13.točki tarife 3. zakona o
prometnem davku (Ur. list RS,
št. 4/92)
ISSN 12187062.

Časopis izhaja z denarno
pomočjo Javnega sklada za
narodne in etnične manjšine.